

Palau 100
2012—2013

PARLEM
DE
MÚSICA

GUIA D'AUDICIÓ

Elaborada per David Puertas Esteve

13 de novembre de 2012
Palau de la Música Catalana

Khatia Buniatishvili, piano

F. Chopin: *Balada núm. 4*

L. van Beethoven: *Sonata núm. 23, "Appassionata"*

F. Chopin: *Sonata núm. 2*

S. Prokófiev: *Sonata núm. 7*

PALAU MÚSICA CATALANA
BARCELONA

contingut

1. Chopin	03
2. Beethoven	06
3. Prokófiev	09
4. La intèrpret: Khatia Buniatishvili	11

1.

Cho pin

Chopin és sinònim de piano. I encara podríem dir més: Chopin és sinònim de la consolidació del piano com a instrument rei.

A Chopin no el van fer famós ni la seva personalitat, ni les seves interpretacions, sinó la seva obra. Mentre altres compositors intèrprets lluien les seves habilitats en concerts farcits de públic i rebien aplaudiments i honors, Chopin componia petites obres per al piano (estudis, masurques, poloneses...) i evitava fer concerts multitudinaris. El seu nom, però, era molt conegut a París i, en general, a tot Europa, gràcies a les interpretacions que altres pianistes feien de les seves obres. Dos dels solistes més destacats de l'època (Clara Schumann i Franz Liszt) van programar arreu les obres de l'introvertit compositor polonès. La vida parisenca de Chopin s'esdevenia en pau entre els concerts en salons privats amb un públic

escàs però selecte i les classes de piano que donava a alumnes gairebé sempre pertanyents a l'aristocràcia.

Chopin va néixer a Polònia el 1810 i va morir a París 39 anys després. Abans de fixar la seva residència a la capital francesa, cosa que va fer als 21 anys, Chopin ja havia compost les sis obres per a piano i orquestra del seu catàleg (dos concerts, tres fantasies i unes variacions). A partir d'aquell moment va compondre gairebé de forma exclusiva per a piano sol. Malgrat el seu esperit solitari i introvertit, va compartir la seva vida durant uns anys amb l'escriptora George Sand, amb qui va fer una famosa estada d'uns mesos a l'illa de Mallorca, fruit de la qual ella va escriure l'obra literària *Un hivern a Mallorca*, i ell, diverses obres per a piano entre les quals destaca el *Preludi "Gota de pluja"*:

Preludi Gota de pluja

La música de Chopin és filla del romanticisme en el sentit més complet del terme, és a dir, és una música apassionada, intensa, una música que descriu estats d'ànim i pensaments, una música del tot lliure quant a l'estructura i deslligada completament de les formes del classicisme. Pocs anys abans del naixement de Chopin hauria estat impensable que obres com les seves haguessin trobat ni públic ni editorials, però el nou plantejament de l'art i la revaloració de l'artista individual com a creador van fer possible que les necessitats expressives de Chopin trobessin el camí lliure per desenvolupar-se. El piano és l'altre puntal de la música de Chopin: totes les seves obres —més de dues-centes— tenen el piano com a protagonista, tant si es tracta d'obres simfòniques (sempre per a piano i orquestra), com d'obres de cambra (petits grups instrumentals sempre amb piano) o bé de cançons (escrites, naturalment, per a veu i piano). El gruix de la seva producció el formen les més de cent cinquanta obres dedicades al piano sol: valsos, masurques,

poloneses, preludis, impromptus, balades, rondós, nocturns, sonates, variacions i estudis.

Chopin va compondre quatre balades, obres absolutament lliures quant a la forma, amb pocs elements en comú entre elles i sorgides d'una mena d'improvisació. Són les primeres obres pianístiques de la història que duen aquest nom. Des de l'edat mitjana el nom de "balada" s'aplicava a certs poemes cantats i, durant el Romanticisme, es va anomenar així un gènere poètic que va tenir gran difusió. Però les balades de Chopin no estan inspirades en cap poema: són poesia en si mateixes. La **Balada núm. 4** va ser escrita l'any 1842 i s'inicia com si fos una barcarola. Hi ha qui l'ha anomenada "Patètica", però és més aviat apassionada i combina un tema de caire trist amb un altre de més serè. Comença amb un ambient màgic i d'ensomni i acaba de forma trepidant i enèrgica, com si volgués presentar en l'últim minut totes les notes que s'ha estalviat al llarg de la partitura.

Balada núm. 4

Contràriament a la balada, la **Sonata núm. 2** de Chopin sí que presenta una estructura clàssica en quatre moviments i aquí sí que hi copsem un esperit tràgic que recorre tota l'obra. Va ser composta l'any 1839, quan feia poc que s'havia tornat a instal·lar a París després d'haver passat uns mesos d'infaust record a Mallorca. L'obra inclou una de les pàgines més famoses

de Chopin, la *Marxa fúnebre* que dona forma al tercer moviment, una peça que, deu anys després, es va interpretar –orquestrada– als seus propis funerals. El darrer moviment de l'obra és furiós i ràpid, d'una radicalitat impròpia per a l'època, amb un concepte pianístic més percussiu que no pas melòdic ni harmònic i d'una dificultat extrema.

Marxa fúnebre

2.

Bee tho ven

Beethoven és un dels primers compositors que es va preocupar d'extreure les màximes possibilitats al piano. No en tenia prou amb els recursos que li oferia l'instrument i visitava els constructors per demanar-los noves prestacions: més ressonància, més tecles per poder fer notes més greus, millors mecanismes per tocar a més velocitat, nous materials per millorar la sonoritat... El piano actual està en deute amb Beethoven no solament per les obres que li va dedicar, sinó també per haver contribuït decisivament a la seva evolució. Al llarg de la seva vida va tocar amb instruments de cinc octaves, de sis octaves i de sis octaves i mitja: una diferència de 18 notes entre el primer i l'últim (els pianos actuals tenen entre set i set octaves i mitja).

Ludwig van Beethoven va néixer a la ciutat alemanya de Bonn cap al 16 de desembre de 1770 (no se'n sap ben bé el dia). Va ser el gran de tres germans i el seu pare, Johann Beethoven (que també era músic i massa donat a la beguda) va voler que Ludwig fos un "nou Mozart" i des de ben petit va ensenyar-li a tocar el piano i el violí. El pla de treball a què el sotmetia el seu pare era molt intens, sovint fins i tot brutal, però Beethoven no es va convertir en un nen prodigi a l'estil de Mozart sinó en un nen (i més tard en un jove) força introvertit i de caràcter difícil. Des de molt jove va treballar de músic per ajudar econòmicament la família.

Va conèixer els dos compositors més destacats de l'època (Haydn i Mozart) i tots dos li van pronosticar un futur brillant. Als 21 anys va deixar la ciutat de Bonn i es va instal·lar a Viena, on, per donar-se a conèixer, va fer concerts com a pianista i va participar en competicions pianístiques. L'estil de Beethoven era molt més potent, emocional i fogós que el que es portava a l'època. Carl Czerny, el pedagog del piano més reconegut del segle XIX, va escriure: "Beethoven sabia provocar en els oïdors tal efecte que sovint els ulls s'humitejaven i molts fins ploraven obertament, perquè hi havia

quelcom de meravellós en la seva expressió, al marge de la bellesa i l'originalitat de les seves idees i de la forma exaltada com les transmetia". A poc a poc Beethoven es va anar guanyant el prestigi a la ciutat de Viena i a tot Europa. És considerat el primer compositor absolutament lliure de la història, ja que mai no va treballar exclusivament per a cap noble, sinó que escrivia per encàrrec i comptava amb l'ajut d'importants mecenes.

L'any 1802 (tenia prop de 32 anys) va començar a patir sordesa. A mesura que el seu mal s'anava agreujant, Beethoven anava perdent l'esperança de curar-se. Va escriure una carta en la qual explica la seva desesperació i en la que explica que Déu l'ha castigat amb el pitjor dels mals per a un músic: la sordesa. Per superar el que va ser el pitjor moment de la seva vida es va capficar en la composició i gràcies a això se'n va sortir. Naturalment, va deixar d'actuar com a pianista, però el prestigi com a compositor va anar creixent i creixent: la música la sentia dintre seu i ja no va parar de compondre. Els seus fracassos amorosos van ser continuats i aquest fet, afegit als problemes de relació que ja tenia per motiu de la sordesa i de la seva personalitat, van fer de Beethoven una ésser introvertit, capficat, i sovint malhumorat. Va morir el dia de 26 de març de 1827 als 57 anys.

Va compondre música amb absoluta llibertat, sense tancar-se en les formes preestablertes ni en les modes del moment. Va ser un gran innovador en molts aspectes, com la utilització del metrònom, la incorporació dels trombons i el flautí a l'orquestra, el minutatge "exagerat" per aquella època de les seves obres, la inclusió de la veu humana en una simfonia, la utilització de notes "dissonants" en els quartets de corda, etcètera. Les seves obres principals són les nou simfonies, els cinc concerts per a piano, els disset quartets de corda, l'òpera *Fidelio*, la *Missa Solemnis* i, naturalment, les trenta-dues sonates per a piano que inclouen pàgines tan famoses com el *Clar de lluna*:

Sonata Clar de lluna

Al llit de mort, Beethoven va confessar que tenia encara alguns projectes per fer: escriure la desena simfonia, un rèquiem, música per al Faust i, fins i tot, un mètode de piano.

El gran llegat pianístic de Beethoven són, sense dubte, les seves 32 sonates. Beethoven va compondre l'*Apassionata* (**Sonata núm. 23**) l'any 1804 i ja hi va incloure algunes novetats que van sorprendre el públic del moment: una durada inusual (el primer moviment tot sol

ja dura prop de deu minuts i l'obra completa supera amb escreix els vint), enllaç sense pausa del segon i tercer moviments, canvis sobtats de tonalitat i freqüents contrastos de dinàmica, un tema amb variacions al segon moviment i un final amb un moviment perpetu d'un cert misteri i agitació. L'autor sempre es va queixar del fet que el seu editor li posés el nom "Apassionata" quan, segons ell, tota la seva música està escrita amb passió i s'ha de tocar amb passió.

Apassionata. 1r moviment

3.

Pro kó fiery

Serguei Prokófiev és especialment conegut per ser l'autor del conte musical per a infants més famós de la història: *Pere i el llop*. Aquesta obra li va atorgar fama mundial, però també és autor d'altres partitures com la *Simfonia Clàssica*, l'òpera *L'amor de les tres taronges*, cinc concerts per a piano, les suites dels ballets *La Venta focs* i *Romeo i Julieta*, la banda sonora de les pel·lícules d'Eisenstein *Aleksandr Nevski* i *Ivan el Terrible*, i una trentena d'obres per a piano, entre les quals nou sonates.

Prokófiev va néixer el dia de Sant Jordi de 1891 a un poble d'Ucraïna i va morir prop de Moscou el 5 de març de 1953. Als 14 anys ja estudiava piano i composició al Conservatori de Sant Petersburg i les seves primeres obres van ser considerades revolucionàries per la llibertat amb què utilitzava l'harmonia i per la riquesa rítmica d'aquestes. Quan va esclatar la Revolució Russa va marxar del país i no va tornar-hi fins 18 anys després. Entretant va viure als Estats Units, França i Alemanya com a concertista de piano. Cap a l'any 1936, a l'època més dura de les purgues d'Stalin, Prokófiev va tornar a Rússia. Dos anys més tard ja no va rebre més autoritzacions per viatjar fora del país i va esdevenir el compositor "oficial" del règim soviètic. Els darrers anys de la seva vida no va

deixar de compondre, més aviat al contrari, però el seu llenguatge es va fer més clàssic, més tonal i cada cop més folklorista. Això no vol dir que la qualitat de la seva música minvés: entre les obres del període soviètic figuren, entre d'altres, el ballet *Romeo i Julieta*, les simfonies 5, 6 i 7, la *Simfonia concertant per a violoncel i orquestra* i les músiques per a pel·lícules. Prokófiev va morir poc abans de complir els 62 anys, però la seva mort no va tenir cap ressò ni se'n va assabentar gairebé ningú: resulta que el mateix dia va morir Stalin i ningú no es va recordar d'aquell compositor que havia estat casat amb una cantant catalana anomenada Lina Llobera.

Prokófiev va escriure la **Sonata núm. 7** l'any 1942 i, juntament amb la *Sisena* i la *Vuitena* configura l'anomenat "Tríptic de guerra", ja que es tracta de tres obres inspirades en la barbàrie de la guerra i presenten un llenguatge brutal, violent i sovint radical. En la *Sonata núm. 7* exterioritza l'angoixa i la ràbia, però també hi ha moments pensatius i lírics. La característica més rellevant de l'últim moviment és el martelleig constant, el gust de l'autor per les "tocates" barroques i per l'atac des del canell –no solament amb els dits– que s'ha de fer al llarg del moviment.

Sonata 7. Precipitato

4.

Khatia Bunia tishvili

Khatia Buniatishvili és una de les joves pianistes més destacades del panorama musical internacional. Va néixer a Tbilisi (Geòrgia) fa 25 anys. Va fer el seu primer concert als 6 anys i des d'aleshores ha tocat arreu del món amb les millors orquestres (BBC, París, Munic, San Francisco...) i als escenaris més destacats (Viena, París, Amsterdam, Londres...).

Ha estat guardonada en diferents concursos internacionals, com el Leonskaia, Horowitz o Rubinstein, i ha rebut el reconeixement com a

estrella de l'any al Musikverein de Viena. L'any passat va presentar el seu primer CD, dedicat a Franz Liszt (premiat per l'acadèmia alemanya del disc), i al setembre del 2012 en presentà un dedicat a Chopin. La crítica en destaca, sobretot, la malenconia que desprenen les seves interpretacions i la seva aura de soledat elegant.

Al següent enllaç es pot veure l'entrevista que li va fer la televisió suïssa l'hivern passat (idioma: francès; durada: 9'18'')

Entrevista a Khatia Buniatishvili

Al següent enllaç es pot veure i escoltar Khatia Buniatishvili interpretant un fragment de la *Sonata en Si menor* de Franz Liszt. Es tracta d'un videoclip ideat per la mateixa intèrpret com a

promoció del seu primer CD, en el qual ens parla dels diferents caràcters dels tres personatges que van inspirar l'autor: Margherita, Faust i Mephisto (idioma: anglès; durada: 4'29'')

Liszt: Sonata